NRD OMGEVINGSVISIE HATTEM

22 april 2021

RHO ADVISEURS

RHO ADVISEURS

DATUM	22 april 2021
KENMERK	20210016_0013TB
PROJECT	planMER Omgevingsvisie Hattem
PROJECTLEIDER	ir. T.B.J. Bremer
OPDRACHTGEVER	gemeente Hattem
PROJECTNUMMER	20210016
AUTEUR	Tanja Bremer
STATUS	Definitief

INHOUD

1. Inleiding 4

1.1 Aanleiding 4
1.2 Omgevingsvisie in het kort 4
1.3 Mer-plicht 5
1.4 Doel en procedure 5

2. beleidskader 7

2.1 Rijk 7
2.2 Regionaal 7
2.3 Gemeentelijke beleid 8

3. Planvoornemen-de omgevingsvisie 10

3.1 Bouwstenennotitie 10
3.2 Koersdocument 10
3.3 Omgevingsvisie 11

4. Referentiesituatie 14

4.1 Lopende en afgeronde projecten 14
4.2 Milieufoto 17

5. Onderzoeksopzet 20

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

De gemeente Hattem bereidt zich voor op de nieuwe Omgevingswet die naar verwachting per 1 januari 2022 in werking zal treden. Een belangrijk instrument onder deze wet is de gemeentelijke Omgevingsvisie, een strategische visie voor de lange termijn voor de gehele fysieke leefomgeving, waarin wordt ingegaan op de samenhang tussen ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed.

Het proces om te komen tot een Omgevingsvisie is in 2018 al gestart. In 2019 is gestart met het participatietraject en is een bouwstenennotitie opgesteld, die als basis dient voor het opstellen van de Omgevingsvisie, waarbij ook een analyse is gemaakt van het bestaande beleid. Vervolgens is hiermee een eerste aanzet gedaan voor het uitzetten van een integrale koers voor Hattem op weg naar 2040. Dit is geland in een Koersdocument[1] Omgevingsvisie van februari 2021 waarmee een intensievere periode van participatie is gestart. Dit moet ertoe leiden dat er eind 2021 een breed gedragen Omgevingsvisie voor heel Hattem ligt.

Onder de Omgevingswet is het verplicht om bij het opstellen van een Omgevingsvisie ook een milieueffectrapport (MER[2]) op te stellen als de Omgevingsvisie kaderstellend is voor mer-(beoordelings)plichtige besluiten. Een MER bij een plan zoals de Omgevingsvisie heet een planMER, en brengt zowel de milieueffecten van een plan in beeld als mogelijke randvoorwaarden, keuzes, maatregelen en de milieugebruiksruimte.

1.2 Omgevingsvisie in het kort

In het Koersdocument is een aanzet gegeven voor de doelen en ambities voor 2040 die in de Omgevingsvisie zullen landen. Uitgangspunt voor de koers de komende jaren is het behouden en waar mogelijk versterken van de bestaande kwaliteiten. Daarbij is het belangrijk op een goede manier in te spelen op verschillende maatschappelijke trends, ontwikkelingen en andere aandachtspunten. Hierbij zijn bijvoorbeeld met name het opwekken van duurzame energie, de toekomstige woningbehoefte, de aanpassing aan extremer weer en het beweegvriendelijk maken van de openbare ruimte van belang.

In het koersdocument zijn op basis van het voortraject drie overkoepelende thema's benoemd:

- Vitale samenleving;
- Samen duurzaam;
- Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel.

Binnen deze thema's zijn doelen en ambities gedefinieerd. Dit kan gaan over het woningaanbod, sociale cohesie en gezondheid, maar ook over de energietransitie, klimaatadaptatie, versterken van landschappelijke kwaliteit en natuurwaarden. Deze thema's worden verder uitgewerkt voor de verschillende deelgebieden binnen de gemeente met een eigen karakter (zie de kaart in Figuur 1).

[1] https://www.hattem.nl/Onderwerpen/Bouwen_en_ver_bouwen/Omgevingsvisie
[2] Het milieueffectrapport zelf wordt aangeduid als MER, de procedure als mer.

Figuur 1 Indeling gemeente in deelgebieden (bron: Koersdocument Omgevingsvisie, februari 2021)

1.3 Mer-plicht

Er is sprake van mer-plicht onder de Omgevingswet op grond van afdeling 16.4 van die wet, omdat de Omgevingsvisie naar verwachting kaderstellend is voor latere mer-(beoordelings)plichtige activiteiten zoals genoemd in bijlage V van het Omgevingsbesluit. Een MER bij een Omgevingsvisie heet een planMER. Binnen de omgevingswet is er door de verruimde reikwijdte sprake van een breder palet aan onderwerpen dat in een MER aan de orde kan komen. Zowel de traditionele onderwerpen als geluid, luchtkwaliteit, bodem en water als de 'nieuwe onderwerpen' energietransitie, klimaatadaptatie, gezondheid, sociale aspecten en ruimtelijke inpassing komen in een MER aan de orde.

Het planMER brengt de milieugevolgen van een plan in beeld voordat er een besluit over is genomen en onderzoekt verschillende alternatieve oplossingen en maatregelen met het oog op het beperken van effecten op de leefomgeving. Hiermee draagt het planMER ook bij aan de onderbouwing en transparantie van de effecten van een besluit en kan het als hulpmiddel worden gebruikt bij de participatie.

1.4 Doel en procedure

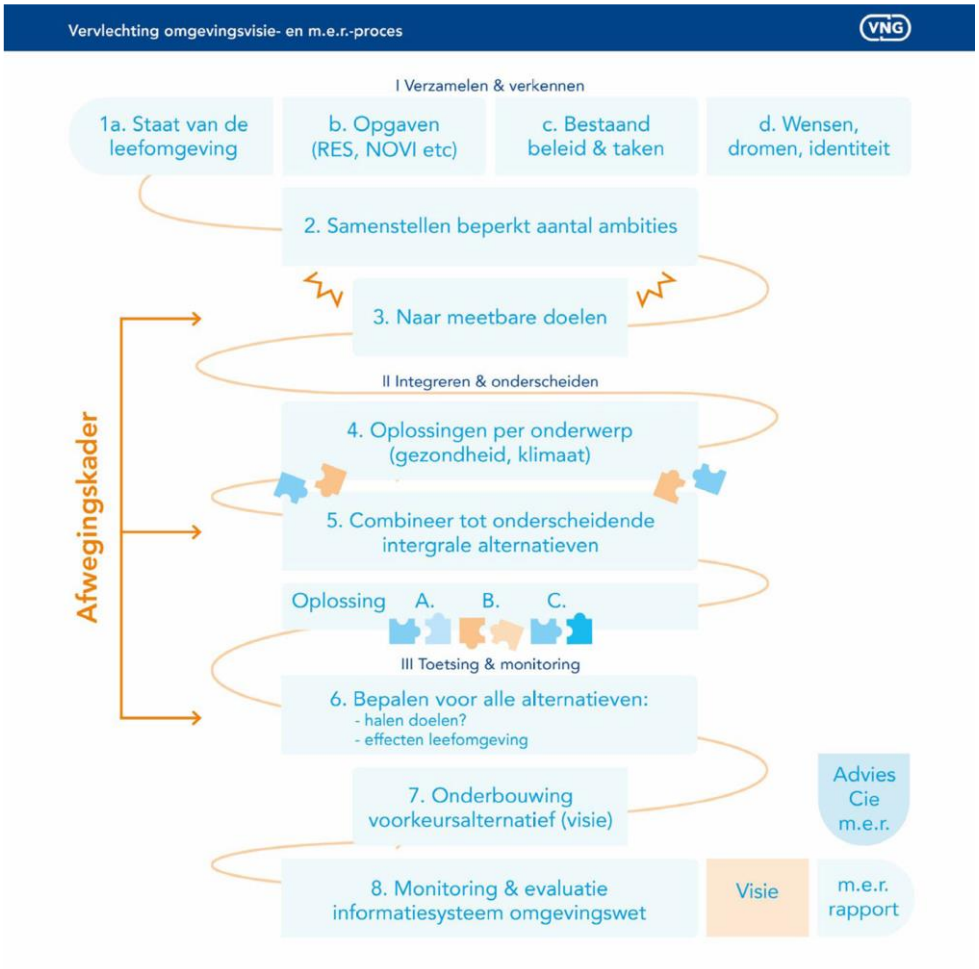
Een eerste stap in de mer-procedure is het opstellen van een notitie reikwijdte en detailniveau (NRD), waarin het doel, de scope en de aanpak voor het MER worden beschreven. De reikwijdte staat voor de onderwerpen die in het MER staan, zoals welke alternatieven onderzocht worden en welke milieuaspecten relevant zijn. Bij het detailniveau draait het om hoe uitgebreid en hoe gedetailleerd en hoe de verschillende milieuaspecten in het MER worden onderzocht.

Onder de Omgevingswet vervalt de verplichte kennisgeving van het voornemen om een mer-plichtig plan op te stellen, maar het raadplegen van de betrokken adviseurs en bestuursorganen blijft wel verplicht. Als de procedure wordt gestart voordat de Omgevingswet in werking is getreden, is het wel verplicht de NRD ter inzage te leggen voor een ieder.

In dit geval is er voor gekozen om, net als onder de huidige wetgeving, een NRD op te stellen en ter inzage te leggen, om het doel, de opzet en het detailniveau van tevoren vast te leggen en zo te borgen dat het MER een meerwaarde heeft in het proces om tot keuzes in de Omgevingsvisie te komen.

Het is ook mogelijk om indien gewenst de NRD voor te leggen aan de Commissie voor de mer. Het voordeel hiervan is dat een deskundige blik op de onderzoeksagenda voor het MER wordt gegeven, op maat voor de gemeente. Dit advies is echter niet verplicht, het uiteindelijke planMER moet wel verplicht ter toetsing aan de Commissie mer worden voorgelegd. In de procedure voor het planMER bij de Omgevingsvisie Hattem is ervoor gekozen de Commissie mer in deze NRD-fase niet om advies te vragen.

In onderstaande figuur is aangegeven hoe het mer-proces aan het proces voor de Omgevingsvisie gekoppeld kan worden. Binnen de gemeente Hattem is blok I bijna afgerond, hierbij is ook deze NRD opgesteld. In het MER zullen de stappen 3 tot en met 8 worden uitgevoerd, parallel aan het proces om tot een ontwerp Omgevingsvisie te komen.

Figuur 2 Stappen in de omgevingsvisie en mer (bron: VNG-rapport "Praktijkproef Afwegingskader Omgevingsvisie" van mei 2020)

2. BELEIDSKADER

In dit hoofdstuk wordt het relevante beleid beschreven dat invloed heeft op de Omgevingsvisie. Dit beleid zal in het MER nader worden uitgewerkt.

2.1 Rijk

In de Nationale omgevingsvisie (NOVI), vastgesteld in september 2020, is op rijksniveau de richting bepaald voor het versterken van de omgevingskwaliteit. Dat wil zeggen dat alle plannen met oog voor de natuur, gezondheid, milieu en duurzaamheid gemaakt moeten worden. In de NOVI zijn 4 prioriteiten benoemd:

1. Ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie;
2. Duurzaam economisch groeipotentieel;
3. Sterke en gezonde steden en regio's;
4. Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.

De NOVI maakt bij het maken van keuzes gebruik van drie afwegingsprincipes:

1. Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
2. Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal; en
3. Afwentelen wordt voorkomen.

2.2 Regionaal

Provincie

Sinds 1 maart 2019 is de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland van kracht, waarin de provincie een gezond, veilig, schoon en welvarend Gelderland centraal stelt. Het doel van de bijbehorende Omgevingsverordening (2018) is om provinciale belangen op het gebied van de ruimtelijke ordening te laten doorwerken naar het gemeentelijk niveau. In de verordening zijn specifieke regels opgenomen voor onder andere de ontwikkeling van woningen en bedrijvigheid en ter bescherming van verschillende landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Waterschap

Het Waterschap Vallei & Veluwe heeft een Blauwe Omgevingsvisie voor 2050 (BOVI2050) opgesteld, om collega-overheden te helpen bij het invullen van de water- en klimaatproblematiek bij Omgevingsvisies. Door de klimaatverandering zullen naar verwachting extreme weersomstandigheden elkaar afwisselen met als gevolg hoge rivierwaterafvoeren en heftige piekbuien enerzijds, en hitte, langdurige droogte en lage rivierwaterafvoeren en grondwaterstanden anderzijds. Bovendien hebben piekbuien en langdurig verminderde wateraanvoer grote invloed op de kwaliteit van het nog beschikbare zoete water.

In de BOVI2050 zijn 7 verhaallijnen/principes gedefinieerd met subdoelen, om te komen tot een toekomstbestendig watersysteem. Voor Hattem is dit relevant, zowel voor ruimte voor waterberging en vernatting als voor het zorgen voor droge voeten in woongebieden. In vervolg op de BOVI2050 wordt een Blauw Omgevingsplan (BOP) opgesteld, waarin deze principes worden uitgewerkt in concrete doelen per gebied. Hattem ligt in het deelgebied Noord-Veluwe.

Binnen en direct grenzend aan het Hattems grondgebied zijn vanuit de BOVI en BOP met name de volgende onderdelen van belang:

- Het Apeldoorns Kanaal, de beken, sprengen en de door de mens gemaakte waterlopen zijn onderdeel van het watersysteem.
- De IJssel is de 'kleinste grote rivier' van Nederland. Met zijn huidige inrichting ten behoeve van de scheepvaart heeft de IJssel een sterk drainerende werking: veel grondwater van de Veluwe lekt versneld weg naar de rivier. Steeds vaker zal de scheepvaart op de IJssel te maken krijgen met beperkingen als gevolg van lage waterstanden in de zomer. Bij weinig afvoer en hoge temperaturen komt ook de waterkwaliteit van de IJssel onder druk. Dat heeft negatieve gevolgen voor de waterafhankelijke natuur in het buitendijkse gebied.

- Voor de Veluwe dreigt het risico dat door klimaatverandering de vraag naar drinkwater toeneemt. Hiermee wordt de druk op de grondwatervoorraden steeds groter. Ten opzichte van de huidige situatie zal het verschil tussen winter- en zomerafvoer steeds groter worden. In de winter zullen steeds hogere afvoeren de waterstand in de IJssel doen stijgen en de druk op de dijken verhogen. Met Ruimte voor de Rivier is op sommige locaties de afvoercapaciteit vergroot waardoor de overstromingskans kleiner is geworden. Een groot deel van de dijken langs de IJssel voldoet niet en moet worden versterkt.

Voor vrijwel het gehele gebied geldt dat overlast door zowel teveel als te weinig water voor gaat komen. Het bekensysteem en het gebied in en om het Apeldoorns Kanaal kunnen worden ingericht als waterbuffer, waar in natte periodes water kan worden vastgehouden en schoongehouden wat in droge periodes weer kan worden benut.

2.3 Gemeentelijke beleid

Binnen de gemeente is op verschillende onderdelen beleid vastgesteld, soms vooruitlopend op de omgevingsvisie en soms al eerder vastgesteld beleid dat opgenomen wordt in de Omgevingsvisie of daar zijdelings wel invloed op heeft. Dit beleid wordt hier kort benoemd en zal in het MER worden meegenomen.

Beleids- en beheerplan Water en Riolering

De gemeente Hattem heeft in 2020 samen met de gemeenten Oldebroek, Elburg en Nunspeet en in samenwerking met Waterschap Vallei en Veluwe een beleidsplan water en riolering opgesteld. Hierin zijn verschillende thema's uitgewerkt betreffende (afval)waterbeheer: gezondheid (doelmatige afvoer afvalwater), klimaatadaptatie (hemelwaterafvoer, drinkwaterbescherming en beperken effecten hitte), communicatie & educatie en energie en grondstoffen (terugwinnen van warmte en grondstoffen uit afvalwater).

Onderwijsvisie 2017

De huidige voorzieningenstructuur met 5 à 6 onderwijslocaties c.q. basisscholen worden fasegewijs omgevormd naar een voorzieningenstructuur bestaande uit drie onderwijsclusters/-locaties. Deze drie clusters en locaties kunnen zich – eventueel met aanvullende functies – verder ontwikkelen tot kindcentra en eventueel ook andere maatschappelijke functies op wijkniveau huisvesten.

Verkeer en vervoer

In het gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (GVVP) uit 2018 is verkeersveiligheid het belangrijkste speerpunt, maar ook is het van belang dat de verplaatsingen zoveel mogelijk duurzaam zijn en dat de claim die het verkeer legt op de openbare ruimte niet ten koste gaat van de kwaliteit van de ruimte en het landschap. Daarnaast vragen specifieke doelgroepen zoals fietsers en ouderen om extra aandacht daar waar het gaat om de verkeersveiligheid. Een van de doelen is het stimuleren van gewenst verkeersgedrag door infrastructurele maatregelen, projecten, gedragsbeïnvloeding en educatie, wat tot gevolg moet hebben dat de noodzaak tot handhaving beperkt wordt.

Een van de doelen is het optimaliseren en stimuleren van de bereikbaarheid per fiets, zodat deze een volwaardig alternatief vormt voor de auto. Daarnaast is het behouden van een goede bereikbaarheid voor het gemotoriseerde verkeer een aandachtspunt, maar in de huidige situatie (en naar verwachting in de toekomst) is dit niet dermate problematisch dat acuut ingrijpen nodig is. De focus wat betreft de bereikbaarheid ligt meer op het kunnen doorrijden met een lagere snelheid dan op het behalen van een relatief hoge maximumsnelheid. Wat betreft verplaatsingen binnen de kom van Hattem ligt de prioriteit bij het langzame verkeer (de fietser en de voetganger).

Ambitiedocument en uitgangspuntennotitie openbare ruimte historische binnenstad

Sinds 2014 wordt er gewerkt aan het verbeteren van de openbare ruimte in de historische binnenstad van Hattem. Dat heeft geleid tot een uitgangspuntennotitie (juni 2020), waarin de aanpak voor de komende jaren is aangegeven om de openbare ruimte aantrekkelijk, toekomstbestendig en toegankelijk te maken. Hiervoor zijn onder andere (fiets)parkeeronderzoeken uitgevoerd en zijn rond de Markt en de kerk al maatregelen uitgevoerd. De komende tijd zullen het afkoppelen

van hemelwater, het vervangen van straatmeubilair en het vergroenen van de binnenstad, onder andere door het stimuleren van geveltuinen, worden uitgewerkt en uitgevoerd.

Beleidskader hernieuwbare energie

In juni 2020 heeft de raad het Beleidskader hernieuwbare energie opgesteld, vooruitlopend op de Omgevingsvisie. Dit kader betreft een tijdelijk afwegingskader, in antwoord op de vragen uit de conceptRES en mogelijke vragen van andere initiatiefnemers, om (ruimtelijke) kaders vast te stellen voor eventuele initiatieven voor zon- en windopwekking en voor participatie. Zodra de omgevingsvisie is vastgesteld dient dit kader dan ook aangepast te worden.

Groenstructuurplan

Het groenstructuurplan uit oktober 2020 bestaat uit drie delen:

- Groenvisie beschrijft 5 pijlers voor het groenbeleid: (bio)diversiteit, identiteit, belevingswaarde, gebruikswaarde en klimaat.
- Groenstructuurplan: beschrijft gewenste verbindingen, vlekken en accenten met bijbehorende ruimtelijke, gebruiks- en ecologische kwaliteit.
- De gebiedspaspoorten geven een analyse en streefbeelden en wensen per deelgebied alsmede randvoorwaarden beheer en inrichting.

Transitievisie Warmte Hattem

In de Transitievisie Warmte Hattem, Op weg naar een aardgasvrije gebouwde omgeving, uit oktober 2020, is beschreven hoe het traject er uit ziet om tot een aardgasvrij Hattem te komen. Op dit moment bestaat 23% van de totale energievraag in Hattem uit het gebruik van aardgas in de gebouwde omgeving. Deze warmtevraag moet op een andere manier ingevuld worden. Op basis van analyses zijn kansrijke wijken gesignaleerd en is een tijdpad opgesteld waarin de wijken worden benaderd en de kansen verder worden verkend. Met deze Transitievisie Warmte wordt inzicht gegeven in de totale opgave, kansrijke oplossingen en een logische volgorde en tempo voor het aardgasvrij maken van de eerste wijken of buurten in Hattem. Deze Transitievisie Warmte is input voor de RES.

3. PLANVOORNEMEN-DE OMGEVINGSVISIE

3.1 Bouwstenennotitie

In april 2019 is een bouwstenennotitie opgesteld waarin reeds een analyse van de sterke punten van Hattem is gemaakt en aandachtspunten voor de Omgevingsvisie zijn benoemd.
Sterke punten en kwaliteiten van Hattem zijn benoemd:

- Historische binnenstad: een Hanzestad met veel monumenten.
- Afwisseling van fraaie landschappen en hoge natuurwaarden.
- In Hattem is het goed wonen (een kleinschalige leefomgeving met alle dagelijkse voorzieningen in de stad en meer stedelijke voorzieningen nabij in Zwolle, een aantrekkelijk en gedifferentieerd woningaanbod, goede bereikbaarheid).
- Veel recreatieve trekkers op gebied van cultuur, historie en natuur.
- Het is goed samen leven: kleinschaligheid, grote sociale cohesie, een bloeiend verenigingsleven, grote maatschappelijke betrokkenheid.
- Goede voorzieningen.
- Florerende lokale en regionale economie met veel kleinschalige en hoogwaardige maakindustrie in nichemarkten, ontwikkeling van all-electric Bedrijvenpark H2O.

Onder aandachtspunten zijn punten benoemd voor het verbeteren van gezondheid, welzijn, zorg en voldoende voorzieningen, mobiliteit en bereikbaarheid, ruimtelijke kwaliteit en natuur, waterbeheer en -kwaliteit, milieu en veiligheid, recreatie en toerisme, bedrijvigheid en werkgelegenheid. In dit document zijn reeds twee thema's benoemd waarvoor in de Omgevingsvisie majeure keuzes moeten worden gemaakt:

- De ruimtelijke en financiële uitdagingen van de energietransitie: de vraag is hoe we in Hattem onze hoge duurzaamheidsambities willen behalen en wat dat betekent voor bijvoorbeeld de landschappelijke kwaliteit, natuurwaarden en de leefbaarheid.
- Woningbouw, leefkwaliteit en leefomgeving: het bijbouwen van woningen in Hattem gebeurt door transformatie van 't Veen en kleinschalig op andere locaties binnen de kern. Binnen bestaand stedelijk gebied bestaat het risico dat het groene karakter onder druk komt te staan omdat dit vaak ten koste gaat van groenstructuren. Belangrijk daarbij is ook voor wie we nog woningen willen bouwen en in welk segment en welke stijl.

3.2 Koersdocument

In februari 2021 is een koersdocument opgesteld waarin een voorstel is opgenomen voor de visie op lage termijn (2040). Het doel van de Omgevingsvisie is te komen tot een integrale ontwikkelingsrichting voor de periode tot 2040, rekening houdend met de verschillende belangen vanuit landschap, de stad, recreatie en toerisme, de agrarische sector en de gemeenschap. Hattem ontwikkelt zich tot een duurzame gemeente met behoud en versterking van de karakteristieke landschappen, waar voor de bewoners en bezoekers voldoende te beleven is. Maar bovenal ook tot een gemeente met een goede woon- en verblijfskwaliteit in de stad en in het buitengebied en een ondernemersomgeving met een duurzame inrichting.

In het Koersdocument zijn 3 hoofdthema's aangegeven.

- Vitale samenleving, wat onder andere betrekking heeft op levensloopbestendige wijken, gezondheid, een rustige, veilige, groene, gezonde en beweegvriendelijke omgeving, sociale cohesie en voldoende voorzieningen en ondersteuning.
- Samen duurzaam, dit thema omvat doelen zoals het energieneutraal worden, wat zowel energiebesparing als duurzame energieopwekking omvat, maar ook klimaatadaptatie, goede waterkwaliteit, circulaire en afvalloze samenleving en inzetten op duurzame mobiliteit en landbouw.
- Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel omvat het versterken van kenmerkende landschappelijke en cultuurhistorische waarden, maar ook natuurwaarden en -verbindingen, biodiversiteit en het versterken van de recreatieve kwaliteiten.

Deze thema's worden vertaald in doelstellingen oftewel een koers per deelgebied.

3.3 Omgevingsvisie

In de omgevingsvisie worden de verschillende belangen vanuit landschap, de stad, recreatie en toerisme, de agrarische sector en de gemeenschap samengesmolten tot een integrale ontwikkelingsrichting voor de periode tot 2040. De basis wordt gevormd door de identiteit van Hattem en er wordt ingezet op het behouden en verbeteren hiervan aan de hand van toekomstige ontwikkelingen: behoud door ontwikkeling. De visie is meer een route of een richting dan een hard eind-doel op zichzelf, een uitnodiging om bij te dragen aan het behoud en de verbetering van onze omgeving zoals reeds in voorgaande proces is gebleken, is er geen sprake van grote knelpunten, maar wel van uitdagingen die op Hattem afkomen en kunnen de huidige kwaliteiten versterkt en verbeterd worden. Reeds veel in gang gezet om de doelen te bereiken.

In de Omgevingsvisie zullen de drie hoofdthema's, samengevat als 'duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel' per deelgebied worden geconcretiseerd. Hierbij moeten ook de volgende twee belangrijke overkoepelende opgaven voor de gemeente Hattem, woningbouw en de energietransitie, worden meegenomen.

WONINGBEHOEFTE

Binnen de gemeente is op basis van een woningmarktonderzoek uit 2017 en een woningbehoefteonderzoek uit 2019 (Bureau Stedelijke Planning) sprake van een woningbouwbehoefte van circa 570 woningen tot 2040 om de natuurlijke groei op te vangen. Bij de opbouw hiervan moet rekening worden gehouden met voldoende appartementen en woningen voor senioren, levensloopbestendige woningen, 35 tot 40% grondgebonden woningen en voldoende aandacht voor de sociale huursector. Op dit moment zijn circa 5.277 woningen aanwezig binnen de gemeente (bron: www.allecijfers.nl, peiljaar 2021), dat betekent een groei van ruim 10% in de komende jaren.

Er is een woonzorgzone aangewezen aan de Geldersedijk. Hierbij hoort ook de Hof van Blom waar onder meer intramurale zorg en woningen met zorg op afroep worden gebouwd. Daarnaast heeft Hattem ook een bestaande woonzorgzone, De Bongerd, aan de rand van het centrum. Dit past in de trend van behoefte aan woonzorgzones en clustering van scholen en voorzieningen.

Binnen de regio Zwolle is behoefte aan meer woningen in de periode tot 2040, dit wordt geschat op circa 25.000, een actueel regionaal behoefteonderzoek wordt nog uitgevoerd. In de verstedelijkingsstrategie wordt rekening gehouden met een bandbreedte van 25.000- 80.000 woningen. De vraag is in hoeverre Hattem een bijdrage wil en kan leveren aan deze regionale behoefte.

Binnen de gemeente wordt een deel van de woningbehoefte al gerealiseerd in de zogenaamde harde plancapaciteit, reeds vastgestelde plannen, zie tabel 1. De harde plancapaciteit binnen projecten bedraagt 303 woningen, daarnaast zijn ook 31 woningen binnen kleinere initiatieven bekend. Ook zijn er verschillende plannen in ontwikkeling, bijvoorbeeld binnen 't Veen en de oude ijsbaanlocatie en diverse kleine locaties verspreid in het buitengebied. Deze totale 'zachte' plancapaciteit (plannen in ontwikkeling) bedraagt maximaal circa 831 woningen. Indien rekening wordt gehouden met een marge van maximaal 30% voor woningen die binnen deze voorbereiding toch niet gerealiseerd (kunnen) worden, bedraagt de zachte plancapaciteit circa 640 woningen.

Tabel 1 Overzicht harde en zachte plancapaciteit

		maximaal	realistisch
Harde plancapaciteit	projecten	303	303
	losse woningen	31	31
Zachte plancapaciteit	in voorbereiding	831	640
Totaal		**1.165**	**974**

Daarnaast zijn andere potentiële woningbouwlocaties, zoals inbreidinglocaties, mogelijk aanwezig binnen Hattem. Een eerste verkenning van deze locaties geeft aan dat een extra woningbouwopgave, om regionale groei op te vangen, van nog

eens ongeveer 10% (550 woningen) mogelijk is. Vooralsnog wordt rekening gehouden met de mogelijkheid van maximaal 1000 extra woningen ten opzichte van de eigen woningbehoefte, dit zou een totale uitbreiding van de woningaantallen van circa 30% ten opzichte van de bestaande woningvoorraad omvatten.

In het MER zal worden onderzocht wat de effecten zijn van alleen voorzien in eigen woningbehoefte (570 nieuwe woningen), voorzien in een redelijk regionaal aanbod (middenscenario, totaal circa 1.120 woningen) en een maximaal scenario met 1.570 nieuwe woningen, zie tabel 2.

Tabel 2 Onderzoeksscenario's woningbouw MER

Scenario	Aantal nieuwe woningen
Eigen woningbehoefte	570
Middenscenario	1.120
Maximaal scenario (maximale bijdrage regionale behoefte)	1.570

ENERGIETRANSITIE

Binnen de regio Noord-Veluwe wordt sinds 2019 gewerkt aan een Regionale Energiestrategie (RES). De concept-RES van de regio is op 30 september 2020 ingediend bij het Nationaal Programma RES. Dit was een belangrijke tussenstap in het proces om te komen tot de RES 1.0: de eerste versie van de RES die de komende jaren gevolgd gaat worden door RES 2.0, 3.0 en verder, aangezien de RES elke twee jaar wordt herijkt. Verwacht wordt dat de RES 1.0 voor 1 juli 2021 gereed is.

De regio Noord-Veluwe verwacht 0,5 TWh aan duurzame elektriciteit in 2030 grootschalig op te wekken. Dat is ongeveer 10 keer meer dan nu. Hiermee verlaagt de regio de uitstoot van broeikasgassen (CO_2) met 49%. Dit zal regionaal worden gerealiseerd door het aanbrengen van circa 100 hectare zon op dak, 180 à 280 hectare zon op land en 20 à 23, verdeeld over grotere en kleinere, windmolens.

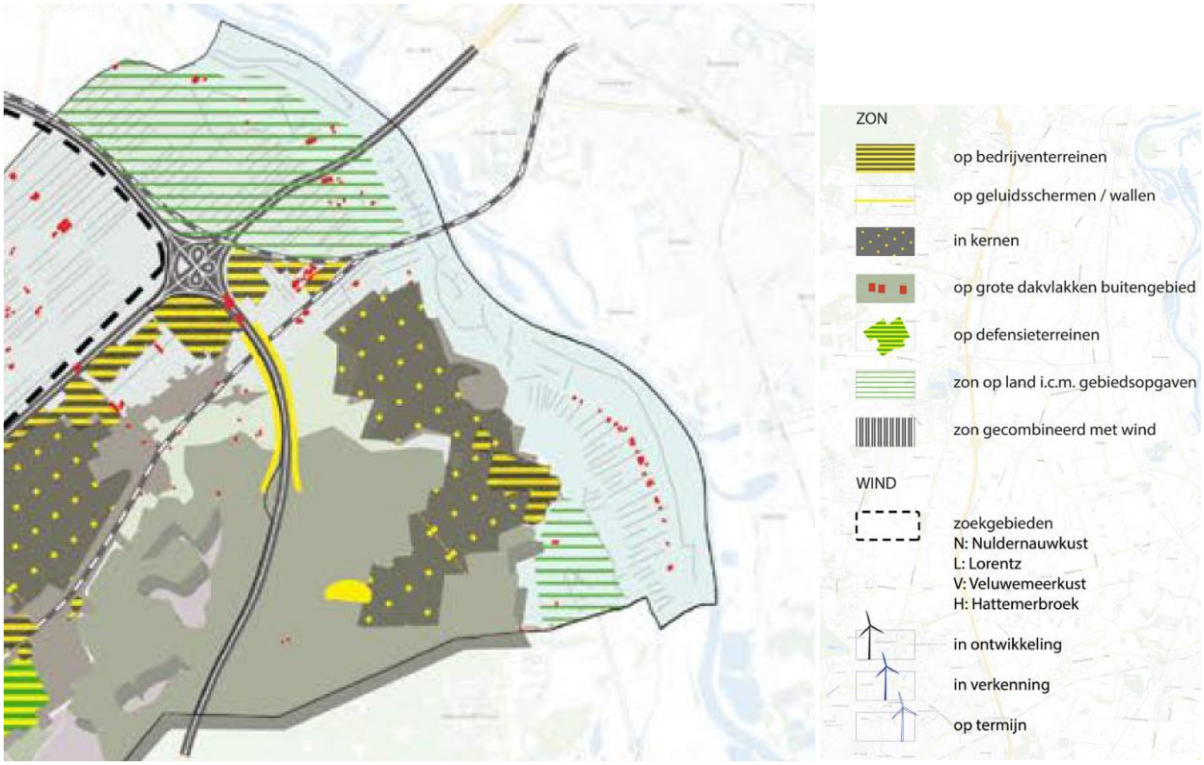
De concept-RES is in april 2020 tot stand gekomen. Hierbij is rekening gehouden met het landschap en de omgevingskwaliteit (wat het landschap kan dragen), met wettelijke afstanden vanuit veiligheid en hinder, met ruimtelijk beleid rondom Natura 2000 en GNN en met mogelijkheden vanuit de techniek en infrastructuur. Bij het aanwijzen van zoekgebieden is ook rekening gehouden met efficiëntie en benodigde investeringen. Hieruit zijn drie varianten voor zoekgebieden voor windenergie en bouwstenen voor zonne-energie opgesteld, waarbij beschermde dorps- en stadsgezichten, de aanwezige escomplexen en de randen van de Veluwe zoveel mogelijk zijn ontzien.

Het bod uit de RES 1.0 van de regio Noord-Veluwe past niet binnen de huidige capaciteit van de drie grote elektriciteitsstations in de regio: Hattem, Harderwijk en Nunspeet, maar sluit wel aan op de uitbreidingsplannen die de netbeheerder voor die stations hebben. Zon op dak wordt doorgaans aangesloten op het middenspanningsnet, daarom zal het aandeel aan te sluiten zon op dak toenemen ten opzichte van de concept-RES.

In opdracht van de vier Gelderse RES'en met grondgebied op de Veluwe, ondersteund door de provincie Gelderland, is een onderzoek uitgevoerd naar de effecten van de windturbines op en rondom de Veluwe op de Wespendief (beschermde roofvogel). Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat windturbines op de Veluwe niet realistisch zijn maar dat er waarschijnlijk ook ernstige belemmeringen zijn voor de realisatie van windturbines rondom de Veluwe in een zone van 1 tot 8 kilometer. Ook voor de RES Noord-Veluwe heeft dit onderzoek gevolgen. Afhankelijk van de afstand tot de Veluwerand zijn er beperkingen aan het aantal te plaatsen windmolens of er zijn ook mitigerende maatregelen nodig, zoals bijvoorbeeld zichtbaarheid, cameradetectiesysteem gekoppeld aan stilstandvoorziening of bijvoorbeeld periodieke stilstandvoorziening in de meest kritische perioden (juli en augustus).

De RES 1.0 zal, rekening houdend met bovenstaande aspecten en de input van bewoners, stakeholders en bestuurders, één voorstel bevatten met een reëel onderdeel (projecten die een grote realisatiekans hebben of al gerealiseerd zijn), een ambitiedeel (projecten met grote slagingskans) en een nog te onderzoeken deel. De tussenstand van dit proces is opgenomen in onderstaande figuur 3. Hierin is te zien dat binnen Hattem geen grootschalige windmolens zijn voorzien, dat vooral in zon op daken en zon op land in de poldergebieden in combinatie met gebiedsopgaven is voorzien.

In het MER zullen effecten van zon op dak en land worden onderzocht, maar zal ook worden onderzocht of er mogelijkheden zijn voor windenergie langs de grote verkeersaders (A28/A50/N50) of met kleinere windmolens (tot 45 meter ashoogte) en of er mogelijkheden zijn voor warmtewinning uit afvalwater of water uit de IJssel.

Figuur 3 Voorstel (concept!) regionale eindvariant (uit 'Inhoudelijke richting voor het regionale verhaal van de RES 1.0', januari 2021)

In de uitwerking van het MER zal gebruik gemaakt worden van de informatie en kaartbeelden van de vastgestelde RES 1.0, zodra die beschikbaar zijn.

4. REFERENTIESITUATIE

In een MER wordt het effect van een nieuw plan afgezet tegen de referentiesituatie. Dat is de situatie die ontstaat als het nieuwe plan niet wordt vastgesteld en bestaat voor de Omgevingsvisie uit de huidige situatie binnen Hattem, gecombineerd met de effecten van bestaand beleid (zowel regionaal als lokaal) en reeds in gang gezette projecten. In dit hoofdstuk beschrijven we kort deze referentiesituatie.

4.1 Lopende en afgeronde projecten

In de afgelopen jaren zijn er verschillende plannen opgesteld, waarvoor reeds inzicht is gegeven in de huidige stand van zaken. Deze trajecten worden gebruikt voor het beschrijven van de referentiesituatie.

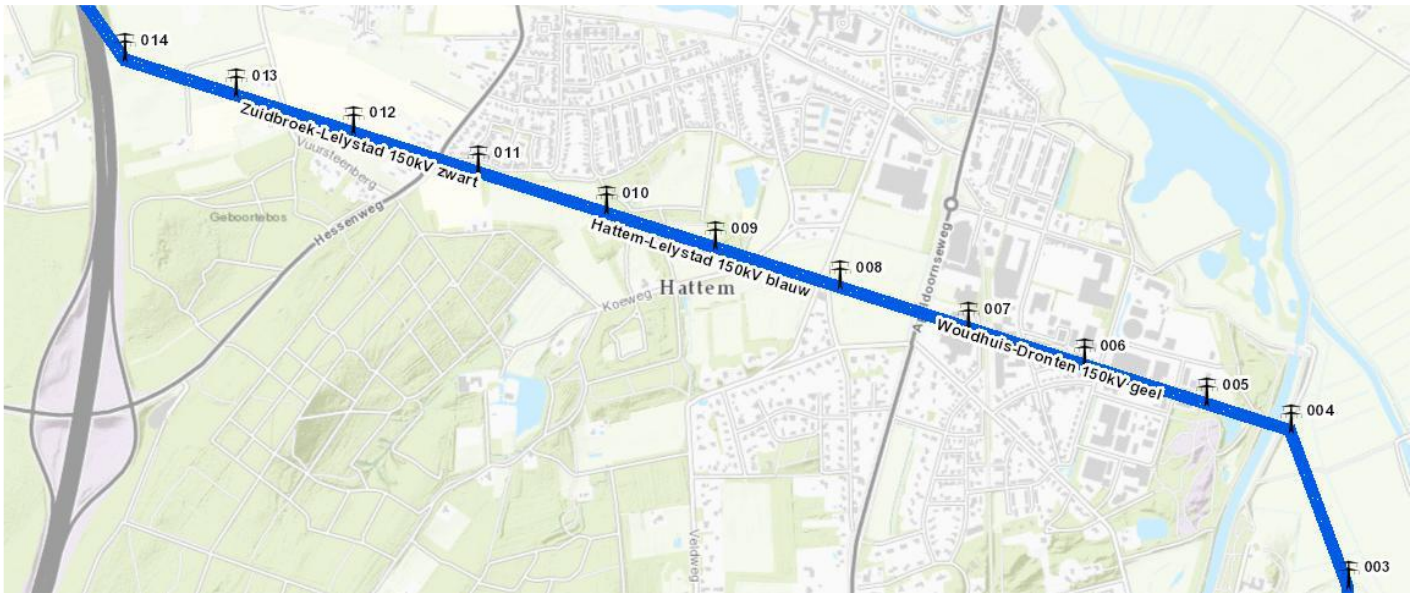
't Veen

De transformatie van 't Veen van bedrijventerrein naar gemengd woon- en werkmilieu met woningen, lichte bedrijfsactiviteiten, dienstverlening, educatie en recreatie (circa 600 woningen). De ambitie van de gemeente voor transformatie van 't Veen staat in het Ontwikkelingsperspectief 't Veen van 2013 en het ontwikkelingskader van november 2019.

Figuur 4 Plangebied transformatie 't Veen

Een van de voorwaarden voor het mogelijk maken van de transformatie van 't Veen is de ondergrondse verkabeling van de hoogspanningsleiding. Hiervoor is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd in opdracht van TenneT. Het gedeelte van de masten 4 t/m 9 in onderstaande figuur is gewenst in verband met de ontwikkeling van 't Veen, het overige tracé heeft lagere prioriteit. Er zijn nog geen besluiten genomen over de ondergrondse verkabeling, maar voor het traject van de masten 4 t/m 9 is de voorbereiding vergevorderd, zodat dit wel in de referentiesituatie wordt meegenomen.

Figuur 5 Locatie en masten hoogspanningsleiding (bron: Haalbaarheidsstudie Hattem verkabelen 150 kV-lijndelen, Tennet, oktober 2018)

Oude ijsbaanlocatie

Op de locatie 'de oude ijsbaan en omgeving', ten noorden van het centrum en aan de voet van de Geldersedijk, wordt plaats geboden aan twee sociaal-maatschappelijk relevante programma's, te weten een woonzorgzone met circa 119 eenheden en een integraal kindcentrum. Het stedenbouwkundige plan is opgesteld, het bestemmingsplan is in voorbereiding.

Buitengebied Hattem

Voor het buitengebied van Hattem is onlangs een milieueffectrapport (MER) opgesteld, waarin onder andere uitgebreid onderzoek naar geluidsbelasting vanwege de aanwezige hoofdwegen is uitgevoerd. Ook is hiervoor een passende beoordeling opgesteld, en zijn de gesignaleerde exogene trends beschreven waarmee rekening moet worden gehouden, zoals veranderende woningbehoefte, de energietransitie, veranderingen in de agrarische sector, ontwikkeling van natuur, stikstofproblematiek en toenemende recreatieve behoefte.

H2O

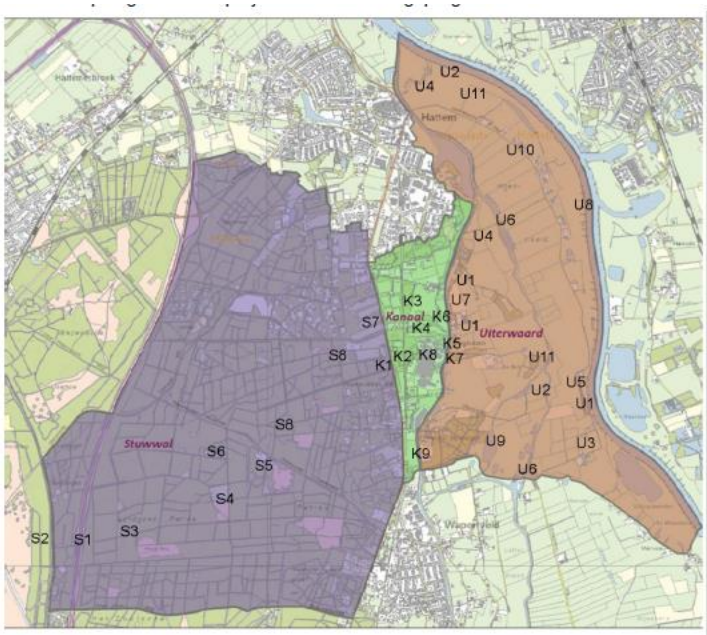
In september 2018 is het bestemmingsplan voor Bedrijvenpark H2O vastgesteld. Ook hierbij is destijds een MER opgesteld, waarin reeds is ingegaan op mogelijke effecten van bedrijvigheid, gecumuleerd met de effecten van de bedrijven op de Netelhorst.

Lelystad Airport

Vliegveld Lelystad: het ontwerp voor aanpassing van het luchthavenbesluit heeft ter inzage gelegen. Op dit moment vinden aanvullende studies plaats, met name ten aanzien van stikstofdepositie. De minister heeft in 2020 aangegeven ervan uit te gaan dat opening van het vliegveld voor vakantievluchten in november 2021 kan plaatsvinden. Vooralsnog is (het moment van) opening niet zeker.

Uiterwaarden

De afgelopen jaren is het project Hattemerpoort uitgevoerd door Natuur en Milieu Gelderland in opdracht van de provincie Gelderland. Een gedeelte hiervan ligt binnen het grondgebied van Hattem. De Hattemerpoort is de groene verbindingszone tussen de Veluwe en de IJssel en is versterkt, onder andere door het wegnemen van obstakels en door nieuwe natuur aan te leggen, zodat dieren gemakkelijk van de Veluwe naar de IJssel kunnen trekken en omgekeerd.

Nr.	Projecten
S1	Ecoduct Tolhuis
S2	Snelheidsbeperkende maatregelen Kamperweg
S3	Voetgangervriendelijk fietspad Petrea
S4	Ontwikkeling stuwwal - impuls biodiversiteit
S5	Ontwikkeling recreatieterrein Ennerveld
S6	Aankoop camping Filipsberg
S7	Particulier natuurbeheer Gelderkamp
S8	Passeerbare rasters stuwwal (Fliphul)
K1	Snelheidsbeperking Apeldoornseweg / Groteweg
K2	Afronden/afstemmen inrichting Kibo-terrein
K3	Sportvelden
K4	Afstemming met golfterrein
K5	Inrichting oostoever Apeldoorns kanaal (FUP)
K6	Afronden aankoop/inrichting percelen langs de Grift
K7	Passeerbaar maken Kanaalweg
K8	Afronden/afstemmen inrichting terrein BPF
K9	Brug/trekpontje Apeldoorns Kanaal Frieze's Erfgoed
U1	aanleg ooibos/afstemming stroomlijn
U2	Realisatie (particuliere) natuur
U3	Aanleg fietsroutes
U4	aanleg wandelroutes
U5	Aankoop/verplaatsing camping Kromholt
U6	Inrichten Informatiepunt Hattemerpoort
U7	Saneren/verwijderen gemeenteopslag
U8	Inrichting/optimalisering IJsseloever
U9	Aanleg zeggenmoeras
U10	Ontwikkeling landbouw - stimulering multifunctionaliteit
U11	Onderzoeken verwerven ruilgronden

Figuur 6 Plangebied Hattemerpoort met projecten

Agrariërs en particulieren realiseerden in dit project ongeveer 100 hectare nieuwe natuur, een greep hieruit met betrekking tot Hattem:

- Bij de Jachthaven zijn waterpompen geplaatst met zonnecollectoren, waarmee grasland deels onder water kan worden gezet tot 'plas-drasgebied' voor weidevogels.
- Richting Hattem is een stuw geplaatst om meer water vast te houden, dat is goed voor de natuur.
- Aan de Kanaaldijk is 1 hectare hardhoutooibos aangeplant, met vooral eiken en essen.

Enkele acties lopen nog, zoals het aanleggen van een plek in het kanaal waar grotere dieren goed in en uit het water kunnen en het beter met elkaar verbinden van de heidevelden op de stuwwal. Het project Hattemerpoort is nu afgerond, de aanleg van nieuwe natuur krijgt een vervolg binnen het project 'Hoenwaard 2030' van Waterschap Vallei en Veluwe.

Gebiedsplan Hoenwaard 2030

De Hoenwaard is een buitendijks gebied langs de IJssel, dat ligt in de gemeenten Heerde en Hattem en is onderdeel van Natura 2000-gebied Rijntakken. In 2018 is een breed gedragen toekomstperspectief De Levendige Hoenwaard opgesteld. De overheden en de betrokken bewoners creëren nu samen een gebiedsplan voor de Hoenwaard. Hierbij zijn vier richtinggevende uitgangspunten gedefinieerd voor de verdere uitwerking van de Levendige Hoenwaard: karakteristiek cultuurlandschap als inspiratiebron, ontwikkelperspectief voor de Hoenwaard, evenwicht tussen landbouw, natuur, water en recreatie en compensatie(ruimte) voor ontwikkelingen en opgaven.

Figuur 7 Plangebied Hoenwaard 2030

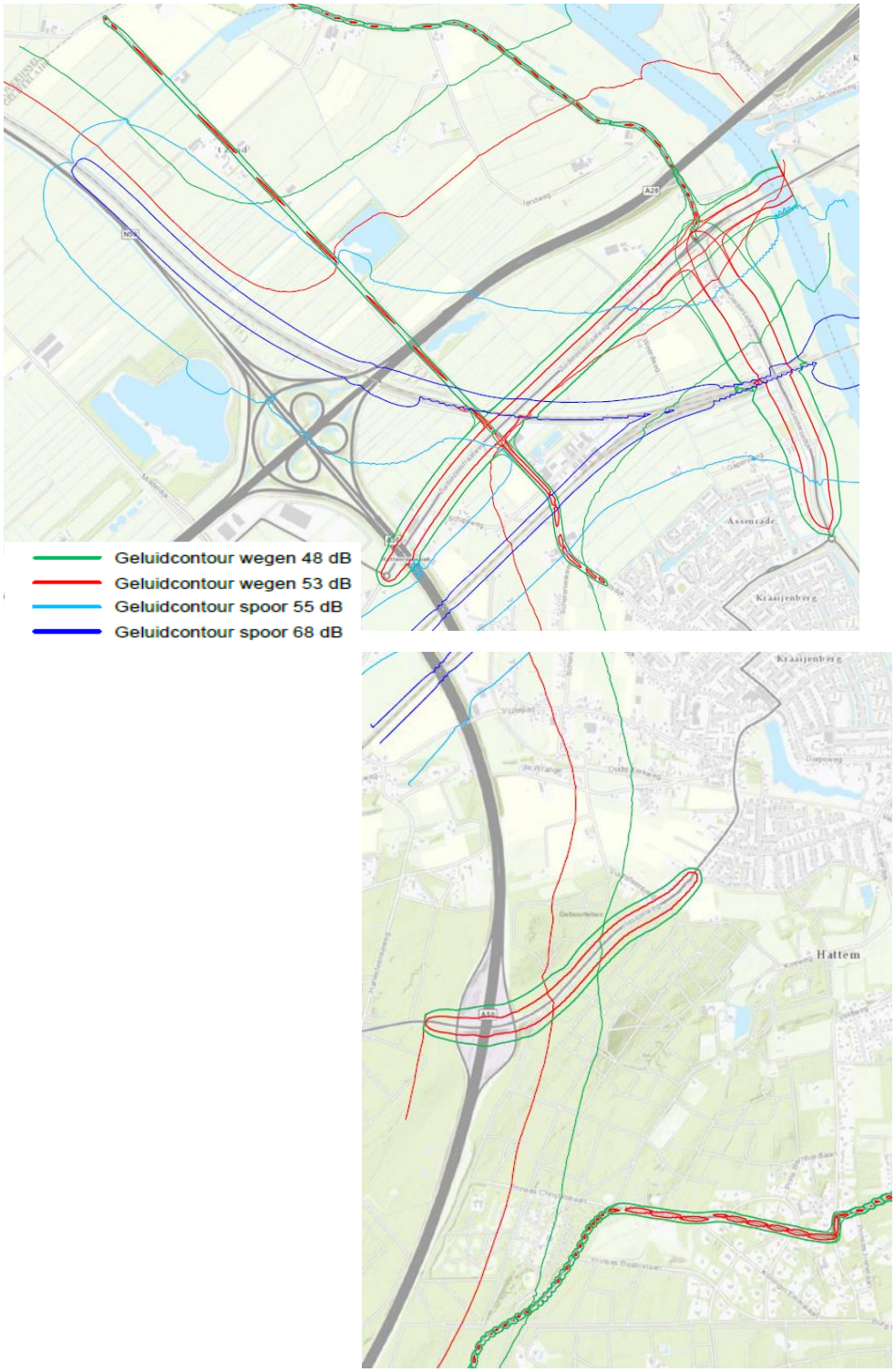
4.2 Milieufoto

In het koersdocument is, vooruitlopend op de omgevingsvisie en op basis van een breed participatietraject, al aangegeven welke aandachtspunten vanuit de verschillende stakeholders van belang zijn. Ook is per deelgebied een korte beschrijving van het gebied en de gewenste koers gegeven.

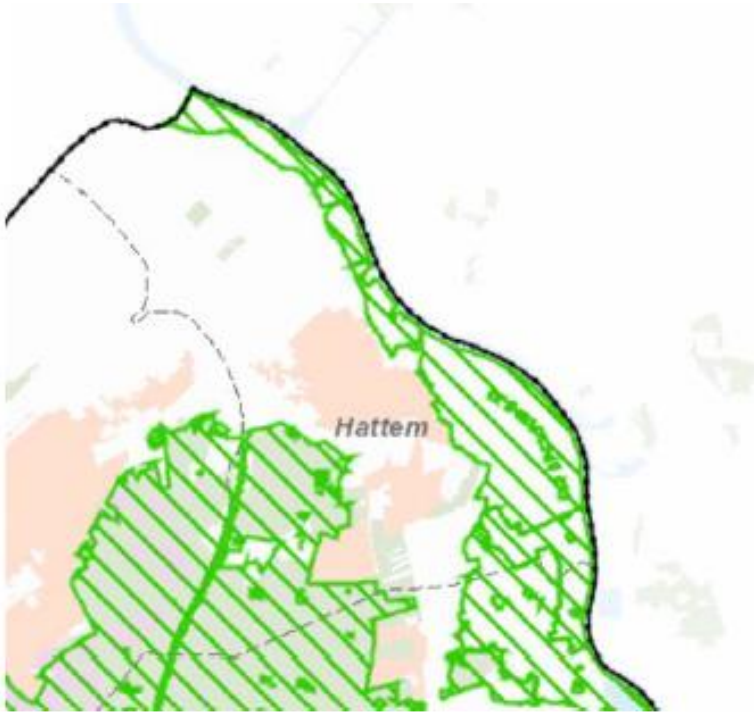
Op basis van al de bronnen, genoemd in dit hoofdstuk, is een redelijk totaalbeeld te schetsen van de huidige stand van zaken binnen Hattem op de verschillende thema's, zoals landschap, cultuurhistorie, groen, water en verkeer. Dit zal in het MER nader worden uitgewerkt voor de aspecten gezondheid (geluid, luchtkwaliteit) en ecologie.

Vanuit de recente milieueffectrapportages voor Bedrijvenpark H2O en het buitengebied en vanuit de informatie uit genoemde projecten, zijn de belangrijkste milieuthema's als volgt te identificeren:

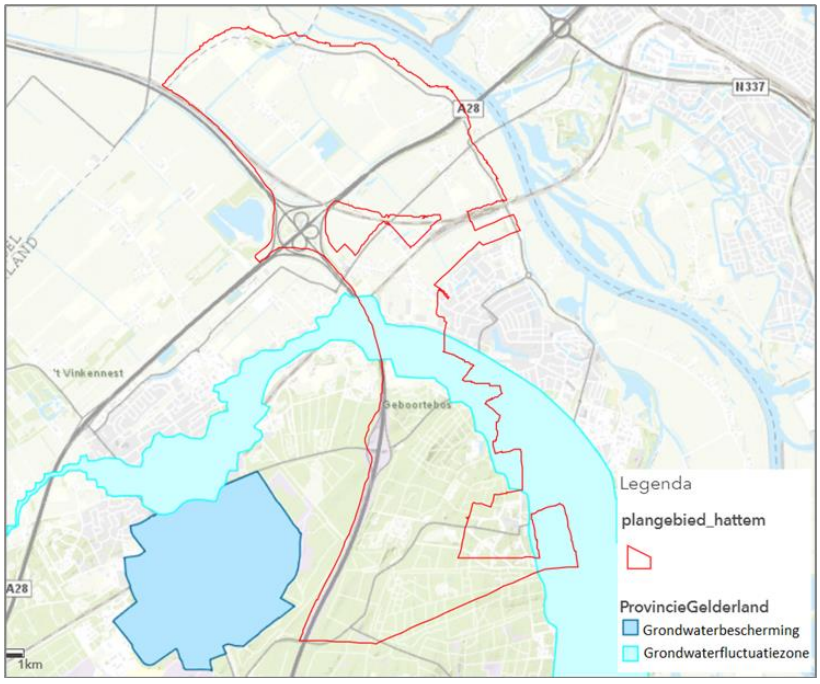
- geluid en gezondheid, waarbij de invloed van de grote geluidsbronnen, zoals de spoorlijnen en de beide rijkswegen die de gemeente doorkruisen, grote invloed hebben op de leefomgevingskwaliteit en gezondheid, zie figuur 8;
- landschappelijke en cultuurhistorische waarden, waarbij verrommeling en aantasting door bijvoorbeeld windmolens op de loer liggen;
- ecologie, aangezien binnen de gemeente twee Natura 2000-gebieden zijn gelegen (zie figuur 9), zijn het versterken van natuurwaarden, biodiversiteit, het versterken van verbindingen en de balans met recreatie en de aanwezige agrarische bedrijvigheid belangrijke aandachtspunten;
- water in relatie tot klimaatadaptatie: binnen de gemeente is een grondwaterfluctuatiezone gelegen, waarbinnen hogere grondwaterstanden kunnen voorkomen (zie figuur 10). Ook vormen de dijken en uiterwaarden van de IJssel belangrijke aandachtpunten.

Figuur 8 Geluidscontouren langs wegen en sporen

Figuur 9 Ligging Natura 2000-gebieden

Figuur 10 Grondwaterfluctuatiezone en grondwaterbeschermingszone (bron: Omgevingsverordening Gelderland)

5. ONDERZOEKSOPZET

In de Omgevingsvisie worden keuzes gemaakt, die milieugevolgen kunnen hebben. Dit betreft met name de woningbouwopgave, de energietransitie en de klimaatoplossingen.

In de Omgevingsvisie worden de reeds ingezette beleidslijnen en projecten doorgezet die toezien op het beschermen en versterken van de natuurwaarden, de groenstructuur, de ecologische verbindingen en de biodiversiteit. Ook worden de te beschermen waarden benoemd, zoals landschappelijke waarden, cultuurhistorische waarden, sociale cohesie, kwaliteit van de leefomgeving en gezondheid.

Daarom wordt voorgesteld in het MER te onderzoeken welke effecten te verwachten zijn van de voorliggende keuzes:

- Woningbouw: wat zijn de effecten van meer woningbouw dan wat alleen vanuit natuurlijke groei van Hattem nodig is. Hiervoor zullen drie scenario's worden onderzocht: voldoen aan de eigen woningbehoefte (570 woningen), een middenscenario (totaal 1.120 woningen) en een scenario waarin maximaal wordt voorzien in de regionale behoefte: totaal maximaal 1.570 nieuwe woningen, zoals opgenomen in tabel 2. Met name de volgende aspecten zijn hierbij van belang:
  - mobiliteit/verkeer;
  - geluid, groen en gezondheid;
  - landschappelijke inpassing;
  - klimaatadaptatie.

  Hierbij is het ook van belang geschikte zoeklocaties te bepalen voor woningen die niet binnen de harde en zachte plancapaciteit kunnen worden gerealiseerd.
- Energietransitie: zoals het er nu uitziet zal op basis van de Transitievisie Warmte en het concept-RES, de energietransitie in Hattem vooral bestaan uit het beperken van de energievraag door isolatie en inzetten op duurzame mobiliteit en het voorzien in zon op dak en zonneparken. Vanuit de opgave en de ambities voor landschap en cultuurhistorie zullen vooral randvoorwaarden en oplossingsrichtingen worden onderzocht. Daarnaast zullen de effecten worden onderzocht van grootschalige zonnevelden versus meer versnipperde kleinschalige zonnevelden. Tevens zullen de (on)mogelijkheden van windmolens langs de rijkswegen of het toestaan van kleinere windmolens (tot een ashoogte van 40 meter) kwalitatief worden beschreven, net als de mogelijkheden voor warmteterugwinning uit afvalwater of de IJssel.

In het hele traject tot nu toe zijn geen grote knelpunten benoemd in de huidige situatie. De Omgevingsvisie zet vooral in op het voorzetten van bestaand beleid en het versterken van kwaliteiten:

- Natuur-verbindingen: het versterken van de ecologische verbindingen loopt reeds via de projecten Hattemerpoort en Hoenwaard 2030; blijvende aandacht en randvoorwaarden zijn nodig maar geen alternatievenonderzoek.
- Bedrijvigheid en werkgelegenheid: het verplaatsen van zwaardere bedrijvigheid is al ingezet op Bedrijvenpark H2O, aandacht voor werkgelegenheid is er al door de ontwikkeling van gemengd gebied 't Veen. Wel is nog een kwaliteitsslag op Netelhorst geweest en is blijvende aandacht nodig voor de agrarische bedrijven en de ontwikkelingen binnen de sector recreatie.
- Verkeer: geen nieuwe ontwikkelingen in de verkeersstructuur voorzien, geen knelpunten bekend op het sluipverkeer na als er file op de rijkswegen staat, blijvende aandacht nodig in relatie tot de nieuwe woningbouw. Wel zal aandacht worden besteed aan mogelijke nieuwe vormen van mobiliteit en de verwachtingen van de effecten hiervan op de omgeving alsmede aan mogelijke structurele effecten van coronapandemie.
- Klimaatadaptatie: zorgen voor voldoende waterberging en het voorkomen van droogte en hittestress zullen als aandachtspunten en randvoorwaarden worden uitgewerkt, geen apart alternatieven onderzoek voor nodig.

Voor sommige traditionele onderwerpen die in een MER worden behandeld, zijn de keuzes in de Omgevingsvisie niet bepalend. Die onderwerpen komen pas in een later, concreter planstadium aan bod. Denk hierbij aan bodem en archeologie. Daarentegen geven de reeds geïnventariseerde aandachtspunten en thema's wel aan voor welke MER-onderwerpen sprake kan zijn van mogelijke risico's, belemmeringen én kansen.

In tabel 3 is het onderzoeksvoorstel voor het MER opgenomen, waarbij de onderwerpen steeds vertaald zullen worden in aandachtpunten, randvoorwaarden en maatregelen per deelgebied. Voor alle onderwerpen geldt dat de onderzoeken kwalitatief worden uitgevoerd, zowel met inzet van experts op het vakgebied als experts binnen de gemeente die ook de lokale kennis inbrengen. In de tabel zijn zowel het alternatievenonderzoek voor wonen en energietransitie beschreven als de effect-/randvoorwaarden onderzoeken voor de belangrijkste overkoepelende thema's uit de omgevingsvisie: gezondheid, klimaatadaptatie, ecologie en landschappelijke verbindingen.

Tabel 3 Onderzoeksvoorstel MER

Thema Omgevingsvisie	Deelonderwerp	Onderzoeksvoorstel MER	Uitvoering onderzoek
Vitale samenleving	Wonen	**Alternatievenonderzoek woningbouwopgave**: 1) alleen eigen behoefte -570 woningen, 2) middenscenario-1.120 woningen, 3) maximale bijdrage aan regionale woningbehoefte-1.570 woningen.	Per alternatief effecten op verkeersstructuren, landschap, water(berging), geluid, lucht, gezondheid op basis van kentallen en expert judgement
		Voor maximale scenario-1.570 woningen: mogelijke **zoeklocaties** voor nieuwe wijken.	Mogelijke zoeklocaties worden kwalitatief beoordeeld op geschiktheid vanuit verschillende beleidsvelden.
	Gezondheid	Bescherming: luchtkwaliteit, geluid, geur, bodem en veiligheid	Integrale beschrijving gezondheidsaspecten per deelgebied voor nieuwe én bestaande locaties/woningen, benoemen van kansen en belemmeringen
		Bevordering: bewegen, groen en sociale cohesie.	
Samen duurzaam	Energietransitie	**Alternatievenonderzoek**: grootschalige versus kleinschalig zonprojecten in deelgebieden polders en Veluwerand (zoekgebieden uit concept RES), opties voor andere energieopwekking (wind en water).	Verschil in effecten op landschap, cultuurhistorie, groen, ecologie en water incl. mogelijke randvoorwaarden en mitigerende maatregelen
	Klimaatadaptatie	Kans op wateroverlast, overstroming, droogte, hittestress.	Beschrijving per deelgebied op basis van de klimaateffectatlas, inclusief kansen, belemmeringen en mogelijke maatregelen
Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel	Landschappelijke verbindingen	Behoud en versterking kenmerken en verbindingen en recreatie.	Beschrijving per deelgebied van doorlopende lijn, kansen en randvoorwaarden voor alternatievenonderzoeken
	Ecologie	Aandacht voor soorten.	Kwalitatieve beschrijving per deelgebied voor weidevogels en beschermde soorten op basis van bestaande onderzoeken en openbare bronnen
		Natura-2000 gebieden.	Beoordeling mogelijke effecten op stikstofdepositie bij grote woningbouwopgave

Voor de Omgevingsvisie is het opstellen van een passende beoordeling niet nodig of zinvol, aangezien de toekomst ten aanzien van mobiliteit, rekenmethodes en instandhoudingsdoelen tot 2040 te onzeker is. Dit komt daarom pas bij omgevingsplannen en concrete ontwikkelingen aan de orde. Wel zal, op basis van de huidige kennis en stand van zaken, inzicht worden gegeven in de te verwachten effecten op stikstofdepositie bij de verschillende woningbouwopgaves.

Tevens zal in het MER een voorzet worden gedaan voor een monitoringsprogramma.